Uvodne napomene

Demokratsko društvo u svom središtu ima građanina - čovjeka. Zato demokratsko društvo - prije svega i iznad svega - posebnu pažnju posvećuje socijalno odgvoronom tržišnom natjecanju.

Demokratsko društvo se zalaže za tržište sa ljudskim likom. Hrvatska je mala i nerazvijena zemlja. Hrvatska je objekt. Hrvatska nije subjekt a samo, po mome mišljenju, kao subjekt se može globalizirati i postati i ostati prepoznatljiv dio globalne zajednice. Posebnosti hrvatske države predstavljaju resurs - razvojnu - šansu njezinih građana. Smatram da nema razvojne šanse bez vizije. Ne možemo se miriti sa postojećim stanjem. Nećemo se miriti sa postojećim stanjem jer znamo da možemo kvalitetno odgovoriti što, kako i za koga proizvoditi.

Sustav, politika i postojeća gospodarska struktura nisu dostatni da se samo tržišnim silnicama dinamizira razvoj. Stanje je upravo suprotno. Tamni su se oblaci nadvili nad naše gospodarstvo. Kako bi se, na najjeftniji način, krenulo u promjene nužno je donijeti Koncepciju i trategiju razvoja što je moguće samo temeljem profesionalne analize stanja, dijagnoze i primjerene (troškovno održive) prognoze. Potrebno nam je sustavno planiranje od strateškog do operativnog kako bi se ispravno usmjerili i mnimizirali štetne učinke što ih tržište koje je u nastajanju uvjetuje. Čak da i imamo izgrađene primjerene strukture plan je nezamjenjiv korektiv cikličkim fluktuacijama.

Gospodarski sustav mora biti tako "konstruiran" da omogući primjerenu, znači učinkovitu, ekonomsku politiku. Ne postoji neutralan sustav i neutralna politika. I sustav i politika izravno i neizravno, dakle multiplikativno, utječu i, konačno, određuju svekolike socijalne uvjete (u širem smislu) hrvatskih građana. Od sustava i politike ovisi gospodarska struktura. Vrijedi i obrat.

Svrha ovog napisa je da jasno i precizno pokaže kako je suvereno, u interesu hrvatskih građana, usprkos svim ograničenjima, moguću voditi nacionalnu gospodarsku politiku povezivajući se sa svijetom kao jasan entitet.

Temeljno polazište je: **zalažem se za globalizaciju hrvatske države kao subjekt i nikako nije moguće ne suprostaviti se pokušajima ulaska Hrvatske u proces globalizacije kao objekt.**

Otuda tokom proteklih godina se uporno kao opozicija, bez obzira sa koje strane dolazili prijedlozi, suprotavljam prijedlozima i činidbama koje umanjuju hrvatski gospodarski subjektivitet.

1. Postojeće stanje

Ne detaljizirajući pojedine aspekte, navodimo temeljne greške i promašaje, nedorečenosti i površnosti koji su prisutni u sustavu i politici danas kao što su bili prisutni i jučer. Monetarna politika kakva je danas djelatno je utjecala od osmaostaljenja hrvatske države na nezadovoljavajuće postojeće stanje. Bankarski sustav je danas u vlasništvu inozemnog kapitala

i nije moguće očekivati potporu inozemnih banaka da će djelovati na povećanje hrvatskog subjektiviteta. Fiskalna politika, i posebno porezna politika, u funkciji je kapital odnosa koji je usmjeren u pravcu internacioanlizacije tržišnih kanala i time drobljenja nacionalnog tržišta. Iz dana u dan se smanjuje broj hrvatskih tvrtki koje uspjevaju održati gospodarsku aktivnost. Nisu inozemni činioci to učinili. To je učinila prethodna vlast i obnašatelji te vlasti. Sadašnja Vlast to stanje, na žalost, ne mijenja.

Tečaj kune nije određen kao kriterij već kao izraz nacionalne suverenosti i izravno je bio u funkciji te i takve politike. Vjerojatno običan hrvatski građanin ne bi ni vjerovako kada bi čuo procjenu koju i kakvu smo cijenu za tu i takvu politiku morali platiti. Ljudi koji deset i više godina ne rade prestaju biti dio radne populacije. Nakon deset godina stečena znanja su u osnovi zastarijela i nije se moguće konkurentno uključiti u gospodarsku aktivnost. Rad kao činioc postaje temeljni resurs i akcelerator napretka. Vlast u Hrvatskoj još uvijek smatra rad tek činiocem gospodarske aktivnosti. Rad povezuje kao pasivni činioc gospodarske aktivnosti a ne kao determinirajući činioc gospodarske i svake druge aktivnosti.

Zato je i redistribucija nacionalnog bogatsva pretvorbom i privatizacijom izvršena u funkciji politike a ne bolje budućnosti hrvatskih građana. Posjedovanje bogatsva u ekonomskom smislu znači poštivanje ekonomskih zakonitosti. Rezultat je poznat. Privatizacija je destruirala gospodarsku strukturu. Valja priznati da je ta i takva struktura bila tehnički i tehnološki zastarijela. Od kraja sedamdesetih godina nije bilo snažne investicijske aktivnosti. Kupovale su se zaparavo nekretnine. Što je određena nekretnina bila starija to se je po nižoj cijeni kupila i, prema tome, više se je zaradilo. Pri tome se je zaboravilo na ekonomska načela da nacionalna dividenda određuje vrijednost nekretnine. Iznijeto povećava odgovornost prethodne vlasti.

Vanjski i unutarnji dug je još uvijek neodređen. Međunarodne institucije nam daju "recepte" što i kako raditi. Inflacija, koja nas nikada nije napustila, svakog časa se, uslijed bilo kojeg i bilo kakvog poremećaja, može dinamizirati. Stohastički procesi određuju nam gospodarsku budućnost.

Kratko rečeno: **hrvatska ekonomska i monetarna politika odabrala je cilj stabilnosti per se i odlučno je slijedila tako odabran cilj.** Pri tome nije vodila računa koje i kakve su posljedice te i takve politike. Na žalost izgubljeni su mnogi resursi a kriza se je produbila i poželjni razvoj će, stoga, biti neuporedivo skuplji za sve građane Hrvatske. Nužno je redefiniranje razvojnih ciljeva. Kako se je to u funkciji vremena odvijalo?

1993. Početkom listopada fiksiran je tečaj marke na četiri četvorke. Određenje tečaja je u sebi implementiralo i "rezervu" koja se je poslije pokazala suvišnom. Kako se u rastućoj inflaciji realna količina novca smanjuje to je donošenje antiinflacijskog programa uvjetovao proces remonetizacije - tiskanje novca.

1994. Remonetizacija započeta krajem 1993. godine se nastavlja. Što više, nacionalna valuta aprecira. Uvodi se kuna čija stabilnost postaje politički cilj. Optimizam podržava pozitivan saldo izvoza i uvoza roba i usluga.

1995. Nastaljva se remonetizacija ali je ona sama po sebi nedostatna da dinamizira privredni

razvoj i započinje period "otvaranja" prema inozemstvu.

1996. Zaduženje prema inozemstvu ekspandira što će biti zadržano dok to bude moguće. Uvoz roba ne samo da povećava raspoloživi društveni proizvod već, što je za tadašnju vlast bilo značajnije, snizuje opći nivo cijena i na taj način "drži" inflaciju pod kontrolom.

1997. Godina najvećeg robnog deficita. Raspoloživi društveni proizvod je morao rasti sve brže kako se ne bi dinamizirala realna inflacija; kako se ne bi vidjelo realno stanje u privredi. Uvoz roba naprosto ima funkciju "površinskog blagostanja" i subvencijoniranja nacionalnih cijena.

1998. Uvodi se porez na dodatu vrijednost nagomilana roba iz prethodne godine drži cijene pod kontrolom što više cijene proizvođača se, dodatno, smanjuju. To je zadnji put. Cijene na malo i troškovi života se povećavaju jer ne postoje "zalihe" kod stanovništva iz prethodnih razdoblja. Umjesto da se srede državne financije sve ostaje idilično. Što više pristupa se rebalansu proračuna što povećava nesrazmjer prava i materijalnih mogućnosti zemlje. Porez na dohodak za razliku od poreza na promet je i porez na zalihe što "popunjava" i nadomješta smanjene mogućnosti daljnjeg zaduživanja u inozemstvu.

1999. Zaustavlja se zaduženje prema inozemstvu. Država se još ponešto uspjeva zadužiti ali to nije ni približno dovoljno. Pristupa se prodaji obitleljskog srebra više od osam milijardi kuna! Ono je "ograničeno" - s obzirom na potrebe - ali ipak dostatno da se 1999. godina "nekako rješi". Cijene proizvođača su "krenule", nezaposlenost drži brojku od 350.000. Još 150.000 "zaposlenih radnika" ne prima plaću. Fondovi, mirovinski i zdravstveni, su u "komi".

2000. Nastavlja se naslijeđena ekonomska politika. Povećanje zaduženja države u tuzemstvu i inozemstvu smatramo "nužnim izlazom" sa multiplikativno negativnim implikacijama. Naime, upravo povećanje zaduženja koje zahtjeva država pokazuje što znači prodaja obiteljskog srebra koja se ne ostvaruje prema planu za 2000. godinu. Visoka nezaposlenost ne pokazuje znakove smanjivanja, što više ona raste. Sukladno trećoj tehnološkoj revoluciji povećava se jaz između bržeg rasta nezaposlenosti i sporijeg rasta proizvodnje. Općenito nivo proizvodnje još nije dostigao predratni nivo što je kvalifikacija sama po sebi. Cijene proizvođača se dinamiziraju, njihovo uporno kretanje zabrinjava. "Domaće" banke se suzdržavaju od kreditiranja privrede (jednako je sa stanovništvom ukoliko se ne radi o prodaji uvezene robe kao npr. automobili, i tome slično) tokom cijele 1999. godine. U 2000. godini privreda se ne kreditira ali se zato putem kredita stanovništvu nastoji preraspodjeliti depozitni kolač stanovništva. Za očekivati je da će uloga i značaj domaćih banaka zapravo postati zanemariva. Kamatne stope padaju jer poslovne banke nemaju kome plasirati kredite osim državi (instrumenti osiguranja naplate su "neupotrebljivi" jer je sudstvo neučinkovito) a ona se pojavljuje - koliko dugo? - kao monopson. Sve više se odvajaju poslovne banke od privredne strukture tako da se problemi i kriza stalno produbljuju. Ipak valja istaći potencijalno pozitivna kretanja odnosa novčane mase i primarnog novca, s jedne strane, i, s druge strane, konsolidirane bilance poslovnih banaka. Objektivno šanse nisu velike jer su uglavnom sve značajnije poslovne banke internacionalizirane i, stoga, mogu voditi politiku marginalnih troškova. Ovo eksplicite znači da internacionalizirane banke mogu ignorirati stanje u privredi Hrvatske.

Ovaj napis ima za cillj da se ukaže na mogućnosti učinkovitijeg definiranja strukture, sistema i politike. Ovo znači eksplicitni zahtjev da se vrše takve promjene koje će omogućiti bolji život svakom hrvatskom građaninu i da će ugodno i poželjno biti građanin Hrvatske.

2. Za što se zalažem i kako željeno ostvariti?

U gospodarskom pogledu zalažem se za takvu orijentaciju koja znači stvaranje i osiguranje srednjeg sloja. On se je tijekom vremena mijenjao. Najprije su to bili slobodni seljaci i obrtnici u gradovima, koji su bili u procesu nastajanja. Potom su im se pridružili vlasnici financijske imovine. Danas temelj srednjeg sloja postaju obrazovani ljudi koji uče tokom cjelokupnog života. Obrazovan i znatiželjan građanin je temelj srednjeg sloja. On je istovremeno i temeljni pokretač razvoja i stvaranja bolje budućnosti. Ono što je kod srednjeg sloja uvijek prisutno je briga za buduće generacije. Ovo se ne odnosi na njegove najbliže. Ovo se odnosi na njihovo promišljanje o potrebitim principima ponašanja cjelokupnog društva.

Prema tome, seljaci, obrtnici, poduzetnici i obrazovani ljudi svi su odlučni da njihova obitelj ima jasnu i sve bolju porspektivu. Zajednica, kao cjelina, mora biti uspostavljena tako da se brižno odnosi prema svojim manje učinkovitim i starijim, odnosno, bolesnijim građanima.

Kako je Hrvatska mala zemlja to je jasno da mora naći svoje mjesto u globalnoj obitelji u onilm djelatnostima i na način dovoljne učinkovitosti koja će osigurati primjeren razvoj.

Ovo ističe proizvodnju zdrave hrane, i na toj osnovi prerađivačke industrije, karakteristične za ovo podneblje. Jednako tako i more kao izvor hrane, odnosno prerađiački kapaciteti, je komparativna prednost koju valja pretočiti u konkurentnu prednost.

Turizam, kakav je dana s u svijetu, svakako je razvojna šansa. Osim toga jedino je turizam u stanju u kratkom roku internacionlizirati nacionalno tržište. Ovo ne treba shvatiti samo kao turizam u kojem će stranci dolaziti "na kupanje" već turizam kao dio globalnog načina života. Ostale će aktivnosti korisno nadopunjavati temeljnu strategiju. Tako na primjer je potrebno vrlo visoko pozicionirati drvnu industriju. Ovo ne znači konačno određenje. Ovo znači da je to komparativna prednost danas. Sutra će se pojaviti neka druga aktivnost. Potrebno je stalno preispitivati njučinkovitije mogućnosti jer samo osmišljena, i stalno preispitivana, strategija razvoja može dinamizirati razvoj.

Ovom valja pridodati "rekonstrukciju" sustava kako bi se mogla voditi učinkovita i ne suviše skupa ekonomska politika. Cijena ekonomske politike može biti drastična i zato njije svejedno na koji način i uz koju cijenu se ostvaruju ciljevi. Nažalost Hrvatska država ima loša iskustva kad je u pitanju cijena funkcioniranja države.

Precizno rečeno Hrvatska u globalizaciju ulazi kao partner koji ostvaruje svoje ciljeve na fair osnovi. To znači veći dohodak i rast zaposlenosti. To se može i treba izčitati kao **šansa mladim ljudima da proizvode dobra i usluge u svojoj domovini na zadovoljstvo sebe, svoje**

obitelji ali i cjelokupne zajednice.

U tom smislu **temelj i početak svih početaka je obrazovanje i znanost.** Kao što su nekada bile ceste, željeznica, kanalizacija,…. , infrastrukturna pretpostavka razvoja, tako je to danas znanje. Ono mora biti pristupačno svakom građaninu hrvatske države. Samo rastuća spoznaja može osigurati dovoljnu nacionalnu dividendu. Ovom se mora pridodati i obrtništvo, odnosno poduzetništvo kako bi se ideje, spoznaja, vizija, kao takva, mogla realizirati u konkretni projekt. Zato treba odgovarajuća porezna politika ali i politika primjerenih kredita kako nas uče iskustva drugih, danas, razvijenih zemalja. Pristup gospodarstvu, u širem smislu, se mora mjenjati. Novo nastaje u krilu starog. Novo ima smisla ako je superiorno starom. Novo može biti novo ako je teško prepoznatljivo mjereno kreiterijima prošlosti.

Da li je to moguće? Nije li to utopija. Jasno da nije. Dovoljno je pogledati popis imena hrvatskih znanstvenika koji su aktivno participirali u razvoju čovječanstva. Njihov popis pokazuje i dokazuje da su građani Hrvatske jednako tako sposobni kao i ostali građani. Uz primjerene uvjete nema razloga da hrvatski građani ne žive jednako dobro kao i ostali građani.

Izneseno jasno ukazuje i podvlači nužnost aktivnog odnosa države prema građanima. Ovo znači da je građanin kriterij i da **vlast može dobiti prolaznu ocjenu upravo u onoj mjeri u kojoj država svojim mjerama pospješuju razvoj građanina kao svestrane i složene socijalne ličnosti.** Hrvatski građanin ne živi pod staklenim zvonom on živi u globalnom svijetu i želi biti aktivan činilac tog globalnog svijeta.

U globalizaciji hrvatski građanin ulazi kao dio globalnog ali i na to opće on odgovara posebnošću naše države i pojedinačno svojiom osobnom sposobnošću. Razvoj kreativnosti kod svakog građana, a posebno kod mladih ljudi, "jedina je karta na koju igra" Demokratski utemeljena država na pragu XXI stoljeća.

3. Kako startati?

Prvo. Saboru se mora jasno prezentirati porezni kapacitet, što u drugom koraku određuje i moguću participaciju države u tekućem proizvodu.

Drugo. Saboru, i svekolikoj javnosti valja prezentirati visinu inozemnog i tuzemnog duga i koje su implikacije postojećeg duga za razvoj i standard građana Hrvatske u narednom razdoblju.

Treće. Koji je, osim financijskog, učinak prodaje obiteljskog srebra i kako je moguće definirati Koncepciju i strategiju razvoja ukoliko se ne raspolaže nacionalnim resursima.

Četvrto. Koje su implikacije internacionalizacije bankarskog sustava i kako se internacionalizirane banke mogu uvjeriti da podrže razvoj u Hrvatskoj. Formirati ekspertni tim da se ispitaju događanja u bankarskom sustavu protekllih deset godina. Pri tome bi valjalo identificirati temeljne činbenke koji su rezultirali utroškom pedeset milijardi kuna poreznih obveznika.

Peto. Treba upravljati stečajem. Početak cijele priče je pitanje: što je moguće učiniti da se sačuvaju radna mjesta? Politika marginalnih troškova imala bi veću učinkovitost od najvljenih stečajeva. Koncentracija i centralizacija ima značajne učinke što je prethodna vlast sustavno ignorirala. Uspješne tvrtke, uz pomoć države, bi mogle te procese dinamizirati.

Šesto. Ekonomsku politiku podrediti izvozno uspješnim tvrtkama. Potom, tvrtkama sa najvaećim stopama rasta.

Ovim jasno nisu inventarizirani svi problemi. Ukazano je tek na one, po mojem mišljenju, najznačajnije. Ovom jasno pridodajem moje ostale napise, u proteklih desetak godina, u kojima postoji analitički dokazi ali i prijedlozi što, kada i kako učiniti. Razumljivo da su ovi i već izneseni prijedlozi različitog stupnja prioriteta.